

INGEKOMEN 27 APR. 1971 95

7/4/71

MINISTERIE VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

De Raad van de gemeente
Broek in Waterland

27/4/71

uw brief

afdeling en nummer
MMA/MO 160.514

Rijswijk (ZH), Steenvoordelaan 370, tel. 070-90 76

21 APR 1971

onderwerp Aanwijzing beschermd
dorpsgezicht te
Broek in Waterland
gemeente
Broek in Waterland.

Met toezending van een afschrift van de beschikking van mij en mijn ambtgenoot van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening van heden, nr. O/MA 159.351 Dir. O.K.N., met bijlagen, geef ik u kennis van de aanwijzing als beschermd dorpsgezicht in de zin van artikel 20 van de Monumentenwet van het gebied in de gemeente Broek in Waterland zoals is aangegeven in de bij het genoemde besluit behorende tekening en als omschreven in de bijbehorende toelichting.

De Minister van Cultuur, Recreatie
en Maatschappelijk Werk,

	B	1	2
Gezien	7	1	2
Bespreken			
Opmer- kingen			

(Dr. M.A.M. Klompé).

Van deze beschikking, waarvan mededeling zal worden gedaan in de Nederlandse Staatscourant, zal afschrift worden gezonden aan de Monumentenraad, de raad van de gemeente Broek in Waterland, gedeputeerde staten van Noord-Holland en de Rijksplanologische Commissie.

De Minister van Cultuur, Recreatie
en Maatschappelijk Werk,

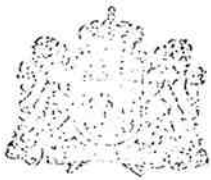

(Dr. M.A.M. Klompé).

De Minister van Volkshuisvesting
en Ruimtelijke Ordening,

(Ir. W.F. Schut).

21 APR 1971

Afschrift

DE MINISTER VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK
EN

DE MINISTER VAN VOLKSHUISVESTING EN RUIMTELIJKE ORDENING,

Overwegende dat Broek in Waterland, gemeente Broek in Waterland, met zijn opvallende ruimtelijke structuur en de kenmerkende grotendeels rond het Havenrak geconcentreerde houtbouw een beeld vormt, dat van algemeen belang is wegens de schoonheid en het karakter van het geheel;

Gelet op artikel 20 van de Monumentenwet;

Gehoord de Monumentenraad, de raad van de gemeente Broek in Waterland, gedeputeerde staten van Noord-Holland en de Rijksplanologische Commissie;

B E S L U I T E N:

het gebied in de gemeente Broek in Waterland zoals is aangegeven op de bij deze beschikking behorende tekening nr. 240 en zoals omschreven in de toelichting bij deze beschikking, aan te wijzen als dorpsgezicht in de zin van artikel 20 van de Monumentenwet.

van 21 APR. 1971
O.K.N.m. 159351

TOELICHTING bij het besluit tot aanwijzing van een beschermd
dorpsgezicht ex artikel 20 van de Monumentenwet te
BROEK IN WATERLAND, gemeente Broek in Waterland.

Het beschermde dorpsgezicht omvat het op de bijgevoegde kaart
(Rijksdienst voor de Monumentenzorg, nr.240) door een stippel-
lijn omgrensde gebied.

Evenals het merendeel van de andere Noord-Hollandse neder-
zettingen, die zijn gelegen langs de voormalige Zuiderzee,
ontstond ook Broek in Waterland, dat reeds in de 13de eeuw
wordt vermeld, op de plaats waar een afwateringsstroom in zee
uitmondde. Rond een natuurlijke verbreding van deze stroom,
het huidige Havenrak, concentreerde zich de bebouwing, die
zich in noordelijke en zuidelijke richting nog in beperkte
mate uitbreidde. Het dorp verkreeg hierdoor een nogal langge-
rekte vorm. De gunstige ligging van de natuurlijke, zeer be-
schut gelegen haven maakte dat, naast het bestaan in de land-
bouw, een groot gedeelte van de inwoners zich wijdde aan han-
del en visserij. Vooral de haring- en later de walvisvisserij
verleende grote bekendheid aan het dorp. Door de in 1613 tot
stand gebrachte z.g. Unie van Waterland kwam de handel tot
grote bloei en mede hierdoor werd Broek in Waterland een zeer
welvarend dorp. De huizen van de kooplieden, vissers en boeren
werden overeenkomstig het gebruik van de streek, in hout opge-
trokken. De meeste van deze huizen werden versierd met orna-
menten, behorende tot de mode en stijl van de verschillende
bouwperiodes. Het dorp verkreeg hierdoor een rijk aanzien.

De structuur van het dorp is nog gelijk aan die uit de
ontstaansperiode van de verschillende dorpsdelen. De zo ken-
merkende houtbouw overheerst ook nu nog in het zo karakteris-
tieke dorpsbeeld. Schilderachtig zijn de merendeels houten
huizen gelegen rond het Havenrak, waarbij de heldere kleuren,
die sterk contrasteren met de aanwezige boombegroeiing, het ge-
heel een bijzonder proper aanzien geven. Enkele later gebouwde
uit steen opgetrokken panden treft men verspreid in de dorps-
bebouwing aan. Over het algemeen zijn deze zo pretentieloos,
dat zij nauwelijks het historisch beeld geweld aandoen.

Langs de oostzijde van het Havenrak zijn de huizen, die op vrije erven zijn gebouwd, min of meer in één rooilijf gerangschikt, waarbij de topgevels naar de straat zijn gericht.

Oostelijk achter deze bebouwing is thans een nieuwe wijk gebouwd.

Langs de achtergrens der kavels, tevens de grens aan die zijde van het beschermde gebied, zou een boombeplanting de overgang tussen oud en nieuw aanmerkelijk kunnen verzachten.

Zuidoostelijk van de vroegere havenruimte treft men nog een smal woonstraatje aan. Dit straatje, De Laan geheten, is aan één zijde bebouwd met een aantal waardevolle houten huizen, die ook weer met de soms rijk versierde topgevels naar de straat zijn gericht. Aan de zuidkant wordt dit van belang zijnde dorpsgedeelte thans door de Rijksweg E 10 begrensd.

De Nederlands Hervormde kerk staat aan de noordzijde van het Havenrak. Niet alleen in het dorp, waar het gebouw door zijn markante ligging aan het brede water een dominerende plaats inneemt, maar ook tot in de wijde omgeving wordt het dorps-silhouet door de toren met zijn op de open klokkenkamer gebouwde hoge spits bepaald. De kerk bestond reeds voor 1351, maar verkreeg pas in de 17de eeuw zijn huidige vorm. In de daarop volgende eeuwen werden nog tal van wijzigingen aangebracht. Het gehele gebouw werd in 1950/51 grondig gerestaureerd. Oostelijk van het kerkgebouw bevindt zich het thans tot parkeerterrein (eerder tot marktruimte) verharde voormalige kerkhof, thans Kerkplein geheten. De enige jaren geleden nog hier aanwezige ringvormige boombegroeiing is voor dit doel gekapt. Het is gewenst deze beplanting te herstellen zodra elders buiten de historische dorpskern parkeermogelijkheden zijn geschapen. De noordoostelijk aan deze ruimte gelegen bebouwing is, hoewel het merendeel weinig of geen oudheidkundige waarde bezit, als afsluitend element van goede schaal onmisbaar.

In noordelijke richting vanaf de kerk ligt langs de oostzijde van het water het z.g. Leeteinde. Dit smalle straatje bezit door zijn bochtig beloop en rijke boombegroeiing een hoge schoonheidswaarde. In hoofdzaak is het slechts aan één kant, de oostzijde, bebouwd. De merendeels oudheidkundig waardevolle huizen, waarvan vermeldenswaard is het Wees- en Armenhuis van de Hervormde Diaconie, genummerd Leeteinde 16, dat in 1775 naar

een ontwerp van A. van der Hart werd gebouwd, zijn in een verspringende rocilijn gesitueerd.

Noordelijk is het Leeteinde door middel van een brug met het z.g. Roomeinde verbonden. Dit Roomeinde heeft, evenals het zuidelijk voorbij het raadhuis hieraan verbonden "De Erven", een geheel eigen karakter. Vele opvallend fraaie houten huizen, waarvan een aantal is gerestaureerd, begrenzen ter weerszijden deze tussen de bebouwing doorslingerende dorpstraat. Ofschoon de bebouwing vrijwel steeds west-oost is gericht, zijn ook hier de op vrije erven gebouwde huizen en boerderijen ten opzichte van elkaar, sterk verspringend gesitueerd. Merkwaardig is dat, ondanks de openheid van de bebouwing, een groot gedeelte van het Roomeinde een opvallende beslotenheid bezit, terwijl de relatie met de westelijk aanwezige weilanden, door de soms open erven en stegen bewaard is gebleven. Vooral dit gedeelte van Broek in Waterland kan representatief geacht worden voor het vroegere gemengde karakter van boeren- en vissersdorp.

De westelijke begrenzing van het voorgestelde gebied is langs de dieptegrens van de kavels op een voor de hand liggende wijze gekozen, waarbij vooral rekening is gehouden met het sterk agrarische karakter van een groot aantal hier gelegen huizen.

Het is van algemeen belang dat het unieke karakter van Broek in Waterland met zijn opvallende ruimtelijke structuur en kenmerkende houtbouw, die het dorp niet alleen uit historische of oudheidkundige overwegingen, maar ook wegens de schoonheid en het karakter van het geheel tot een der fraaiste situaties van ons land behoort, ook voor de toekomst bewaard zal blijven.

De bescherming heeft geenszins tot doel, dat de situatie wordt bevroren. Wel zal de uit de aanwijzing tot beschermd gezicht voortvloeiende stedenbouwkundige regeling het behoud van de plaatselijke karakteristiek, zoals hierboven omschreven, ook voor de toekomst zo goed mogelijk dienen te waarborgen.